

neizrečena, spomenuta tek u sklopu otonsko-mletačkih odnosa, često bez razjašnjenja i iscrpnijeg objašnjenja stvarne pozadine i posljedica nekih događaja koji se spominju samo usputno, a bez kojih također nije moguće u potpunosti shvatiti vanjsku politiku Venecije tijekom cjelokupnog analiziranog razdoblja (pogibija dužda Petra I Kandijana 887. godine kod Makarske, pohod mletačke flote na Neretvane 948. godine, dekret o zabrani trgovine robljem 960. godine, ugovor sa Koprom 977. godine, itd.).

Neveliko djelo G. Ortallija stoga je, poradi krajnje ograničenosti na isključivo jednosmjernan i uzak aspekt mletačke politike X stoljeća, a za koju problematiku zasigurno predstavlja svojim novim tumačenjima i teorijskim postavkama zanimljivo djelo, za nas nedovoljno upotrebljivo i nedostavno djelo, te nam, poput, mnogih djela zapadnoeuropske historiografije, iznova potvrđuje njihov krajnje slab interes za istraživanje i uklapanje odsječaka hrvatske povijesti u sklop europske povijesti kojoj su naši krajevi po svim aspektima svoga onodobnog razvoja nedvojbeno pripadali.

Lovorka Čoralić

A. J A M B R E Š I Ć, LEXICON LATINUM (reprint)
Zavod za hrvatski jezik, Zagreb 1742-1992.

Kod nas je prisutna briga oko proučavanja srednjovjekovne i novovjekovne klasične baštine. Ona se odnosi ne samo na povijesne dokumente, jer je latinski bio diplomatski jezik sve do pol XIX. st, nego i na pravnu, medicinsku, filozofijsku, teološku, prirodoslovnu i ostale znanosti. Da bi se mogli bolje razumjeti i proučavati relevantni tekstovi prošlih vremena, sastavljaju se novi ili u reprintu tiskaju stariji latinsko-hrvatski rječnici.

Izdvojimo nekoliko pothvata takve vrste u Hrvatskoj. Na prvom je mjestu, zacijelo, u izdanju HAZU voluminozni »Lexicon latinitatia medii sevi Iugoslaviae« I-VII, Zagreb 1969-1978. Zatim pretisak pavlinca J. Belloszenez, »Gazophylacium illyrico-latinum«, II, Liber-Mladost 1972. Slijedi pretisak F. Vrančić, »Dictionarium quinque nobillissimarum Evrope lingvarum«, Liber 1971. i Novi Liber 1992. Usporedo s tim pojavio se i reprint hrvatsko-latinskog rječnika isusovca J. Habelić, »Dictionar ili rechi szlovenszke«. Kršćanska sadašnjost, 1989.

Toj obitelji pridružio se i reprint višejezičnog rječnika isusovca A. Jambrešić, »Lexicon latinum«, u punom naslovu »Lexicon latinum interpretatione illyrica, germanica et hungarica locuples in usum potissimum studiosse iuventutis digstum ab Andrea Jambressich, Societatis Iesu scerdote, Croata Zagoriensi« u izdanju Zavoda za hrvatski jezik Hrvatskog filološkog instituta, Zagreb 1992.

U poticaju i obrazloženju ovog pothvata navodi se: »Ovim se izdanjem obilježava 250. obljetnica objavljivanja prvotiska (Zagreb, 1742) i 750. obljetnica »Zlatne bule«, kojom je Zagreb 1242. godine proglašen slobodnim kraljevskim gradom«.

U već spomenutim objavljenim reprintima napisani su potrebni »Dodaci« u kojima znanstvenici iz struke objašnjavaju važnost i značenje autora i djela. Kod Belostenca je to učinio J. Vončina; kod Vrančića Lj. Jonke i V. Putanec; kod Habelića J. Bratulić i V. Horvat.

U reprintu Jambrešićeva Lexicona u »Dodatku« sudjeluje nekoliko stručnjaka.

A. Šojat, popratio je izdanje raspravom »Latinsko-hrvatsko-njemačko-madžarski rječnik Franja Sušnika i Andrije Jambrešića« (III-XXVIII). Upoznaje čitaoca da »rječnici koje su izradili redovnici idu među prve i najbolje rječnike stare hrvatske leksikografije, njima se (uz leksikografska djela neredovnika i svjetovnjaka usp. Vrančićev, Tanzlinger-Zanottijev, Vitezovićem, Patačićev rječnik) Hrvatska pridružila izvanredno razvijenom leksikografskom radu u Srednjoj i Zapadnoj Europi, a hrvatska kultura približila europskoj razini svojega vremena.

Jedan od najznatnijih rječnika naše prošlosti je ovaj *Lexicon latinum*, koji se ponovno izdaje nakon dva i po stoljeća. Preda nije prvi višejezični hrvatski rječnik, on je među višejezičnima jedan od najopsežnijih. Izvanrednim izborom latinskih riječi i njihovih prijevoda na tri jezika, izazvao je veliko zanimanje ne samo u Hrvatskoj nego i u Europi, osobito u njemačkim zemljama i u Mađarskoj, tako da se danas u Hrvatskoj čuva tek malen broj primjeraka.

To je veoma iscrpan rječnik, i po svojim natuknicama (ipak, znatno je manje natuknica nego što ih je u Belostenčevu rječniku) i po svojim hrvatskim, njemačkim i

mađarskim prijevodima. Značenja su veoma točno definirana, obrada mnogih natuknica upravo je enciklopedijska, tekst je pisan veoma stručno, na zavidnoj leksikografskoj razini svojega vremena. U tom je rječniku bogato zastupljena i onomastička građa, a ima u njemu i etimoloških podataka« (IV), konstatira Sojat.

U dilemi oko autorova leksikona odlučuje se za Jambrešića kao glavnog autora, s time da se ne potcijeni udio Franje Sušnika, također isusovca »smatram da u znanstvenom pristupu taj rječnik i dalje valja zvati Sušnik- Jambrešićevim rječnikom« (VII).

U daljem tekstu priopćava koji su izvori rječnika, pri čemu upućuje na svojedobne rezultate VI. Dukata o toj temi.

Pozornost zatim poklanja obradi rječnika, hrvatskom jeziku i grafiji.

Na kraju rasprave, između ostalih, stoji i ovaj zaključak, koji je upozorenje i povjesničarima: »Lexicon latinum sadržava veoma bogat fond latinskih natuknica. Uz riječi iz klasičnih latinskih pisaca obuhvaća i riječi iz srednjovjekovne latinštine, niz termina potrebnih u novim strujanjima europskog 18. stoljeća, kao i niz zemljopisnih imena, imena europskih i izvanoeuropskih država, pokrajina, gradova, rijeka; česti su i etnici (XXIII).

S. Žepić, Njemački dio Sušnik-Jambrešićeva rječnika »Lexicon latinum« (XXIX-L). Iscrpno raščlanjuje naslovnu problematiku. Raspravu je podijelio na: obradu njemačkog jezika u doba Sušnika i Jambrešića; leksikografske izvore Jambrešićeva rječnika; njemački jezik Jambrešićeva rječnika (ortografija, fonetika, morfologija, vokabular, sintaksa). Njegova je ocjena: »Jambrešićev leksikografski rad, promatran kao dio evropske, u ovom slučaju latinsko-njemačke leksikografije, nimalo ne zaostaje za ostalim rječnicima onoga vremena... Usprkos svim ovdje navedenim nedostacima (koje ima svaki rječnik) moramo konstatirati da je Jambrešićev rječnik, što se tiče njegova njemačkog dijela, uzorno leksikografsko djelo« (XLVIII).

I. Nyomerkay, Mađarska građa u Jambrešićevu rječniku, (LI-LIHI) skraćena je obrada pod istim naslovom objavljene u Budimpešti 1987.

Na kraju je V. Vratović preveo naslov rječnika, redovničko dopuštenje da se tiska, Jambrešićev pregovor i objašnjenje (LV-LXXII). U prijevodu je vidljivo da se je autor, osim klasičnih izvora istinskog jezika, služio i piscima tzv. »željeznog doba«, to jest srednjovjekovnim piscima od sv. Jeornima i sv. Augustina do onih iz IX. i daljih stoljeća. Upravo, po našem mišljenju, u obradi i prezentaciji tog leksika leži značenje i važnost Jambrešićeva napora. Naime, za klasični latinitet postoje dobri i pouzdani domaći i strani rječnici. Budući da je srednjovjekovni latinski vezan uz pojedine pisce i teritorije, dobro su došli rječnici u kojima se bilježe i posebnosti tog »barbarskog« jezika.

Josip Lučić

SPISI DUBROVAČKE KANCELARIJE. Knj. IV. Zagreb 1993, str. 406
(Prepisao i uredio dr. Josip Lučić)

To je četvrta knjiga u seriji »Monumenta historica ragusina« koju je svojedobno pokrenula HAZU, a šesta u seriji »Izvori za hrvatsku povijest« Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

Knjiga obuhvaća razdoblje od 1295. do 1301. godine ispisa notara Andrije Beneše. Tiskane su serije: »Praecepta rectoris« II (1299-1301) i »Testamenta« II (1295-1301). Premda ova »Testamenta« idu do godine 1334., ovdje su predočene oporuke samo do 1301. godine radi kronološke ujednačenosti - da se objave imbrevijature notarskih knjiga do 1301. Tako je, naime, planom predviđeno.

Andrija Beneša bio je pomoćni notar »iuratus notarius communis«. Ovlaštenje da obavlja taj posao dala mu je dubrovačka općina. Rukopis mu je dosta neuređan, teško čitljiv, mjestimice izbljedio i propao zbog drugih uzroka.

Svezak »Praecepta rectoris« II ne sadržava knezeve/ректорove odredbe i naredbe, nego uobičajene privatno-pravne spise: ugovore o sklapanju trgovačkog posla, najmu stana, stupanju u obrt, obradi zemlje, zadužnice, potvrde o mirazu, prokure isl. Budući da se uobičajilo u znanstvenom svijetu ovako nazivati ovu seriju, naziv se zadržao.

U »Testamenta« II unijete su samo oporuke. Tiskanje ovih notarskih knjiga ima više značenja. Sadrži brojni onomastički materijal u kojem se miješaju crkvena i narodna hr-

UDK 949.75

ISSN 0353-295X

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVLJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

R A D O V I

VOL. 26

Z A G R E B

1993.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR:

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Za izdavača
Ivo Goldstein

Priprema za tisak
Hrvoje Stančić

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Krčka ul. 1

Časopis izlazi jednom godišnje.

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.